Paragi Beáta

Az izraeli választások új szereplői (2015)



Az izraeli választások – a párt, illetve a választási rendszer adottságaiból eredően – minden alkalommal tartogatnak meglepetéseket. A 2015. március 17-re kiírt (előrehozott) választások két új párt(szövetség)et is életre hívtak alig pár héttel a választások előtt. Miközben közvéleménykutatási adatok[1] szerint a Cionista Tábor akár a győzelemre is esélyes, az arab Közös Listának – amelyet a harmadik-negyedik helyre várnak – vélhetően arról kell döntenie, hogy részt vegyen-e egy esetleges kormánykoalícóban vagy inkább vezető szerepet vállaljon az ellenzéki pártok között. A következőkben ezt a két pártot mutatjuk be röviden.

1. Cionista Tábor/Unió (héberül Machaneh Tzioni, angolul Zionist Union)



A kezdetben közös listát, majd pártot 2014 decemberében a Munkapárt (Jicak Hercog vezetésével) és a Kadima pártból korábbiakban elvi okokból kivált [a] Mozgalom, Hatnua (Tzipi Livni vezetésével)[2] hozta létre azzal a szándékkal, hogy a 2015. márciusi választásokon kellő szavazatot szerezzenek ahhoz, hogy kormányt alakíthassanak. Miközben az angol unió (union) fordítás inkább tükrözi az együttműködés jellegét (két párt egyesülése), addig az eredeti héber elnevezés elemeinek (cionista, ill. tábor) több köze van az izraeli belpolitikához, amennyiben az inkább üzenetértékű az izraeli szavazók számára.

Izraelben jellemzően a jobboldali pártok (a populista Likudtól a cionizmus-ellenes ultraorthodox pártokig) alkotják a „nemzeti tábort” (*hamachaneh haleumi*) körülbelül az 1980-as évek közepe óta. Ez ‘csupán’ annak fényében szorul magyarázatra, hogy az

[1] A választásokkal kapcsolatos minden jelentős izraeli hírportálnak van külön oldala, angolul is (lásd online). A választási előrejelzések jó elemzését adja(angolul) Jeremy Saltan blogja: http://knessetjeremy.com/, illetve a különböző intézetek által mért közvéleménykutatási adatok naprakész összehasonlítását adja a wikipedia cikke: http://en.wikipedia.org/wiki/Opinion_polling_for_the_Israeli_legislative_election,_2015

[2] Jicak Hercog és Cipi Livni portjéját lásd a Grotiuson: http://www.grotius.hu/doc/pub/VKYDWO/2015-03-09_hercog-jicak.pdf, illetve http://www.grotius.hu/doc/pub/XKJTOA/2015-03-09_livni-cipi.pdf

államalapítást megelőzően, a függetlenné váláskor, sőt egészen 1977-ig lényegében a baloldali pártok és mozgalmak biztosították a zsidó állam mainstream politikai arculatát. Ehhez képest a Munkapárt és vezető politikusai nevéhez a palesztinokkal (tágabban az arabsággal) való kiegyezés és megbékélés igénye kapcsolódik szorosabban az 1980-as évek óta. Miután az oslói békefolyamat (1993–2000)[3] nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket, a jobboldal sikerrel állította be a baloldalt úgy, hogy az nem eléggé patrióta, s mint ilyen inkább a palesztinok jogaiért, mint Izrael biztonságáért kampányol. Miután a Munkapárt rengeteg szavazót vesztett, és rengeteg vezetőt fogyasztott el az 1990-es évek óta, a következtetéseket le kellett vonni. E folyamat része a Cionista Tábor létrehozása, illetve annak elnevezése is, mintegy számon kérve a jobboldalon az Izrael létrehozását legitimáló ideológia (cionizmus) kisajátítását, illetve a nemzet jövője szempontjából káros célokra történő használatát (pl. telepespolitika).

A 'cionista tábor' célja az izraeli belpolitikai színtér átrendezése, illetve a cionista ideológia mobilizáló erejének visszahódítása. Kérdés persze, hogy ez mennyiben sikerül úgy, hogy közben elveszítik a Munkapárt eddigi arab szavazóit (akiket a cionista ideológia nemhogy nem mozgat meg, inkább elrettent). A fejleményeket intellektuális alapon kritizálók szerint jelentős különbség van egyrészt a cionizmus korabeli eszméje, történelmi szerepe, másrészt a párt jelenlegi programja, illetve a potenciális képviselők és választópolgárok célkitűzései között. Az előbbi sokkal kevésbé pragmatikus politikai mozgalom, mint inkább valami messianisztikus küldetést megvalósító eszme (még a szekuláris, nem vallásos zsidók sokasága számára is), amelynek történelmi szerepe nem (feltétlenül) teljesült be Izrael állam létrehozásával, illetve a zsidó önrendelkezés megteremtésével (1948). A 'cionista tábort' azonban földhözragadtabb problémák megoldása kovácsolta össze, úgy mint a fennálló szociális-gazdasági problémák (szegénység, magas árak, különösen az alapvető élelmiszerek, szolgáltatások, illetve ingatlan terén) megoldásának, a társadalmi szakadékok csökkentésének, illetve a kormányváltásnak az igénye, valamint a politikai közbeszéd és nemzeti prioritások súlypontjának visszabillentése mérsékeltebb irányba, a valódi társadalmi problémák felé. Ez utóbbival nehezen egyeztethető össze a cionizmus lényegéről és szerepéről (elsősorban a baloldalon) folyó vita, különösen annak fényében, hogy a társadalom legalább 25 százaléka nem zsidó (arabok, drúzok, a volt Szovjetunióból bevándoroltak egy része), miközben Izrael jövője nem közömbös számukra sem. A párt ideológiai (politikai, morális) 'tisztasának' egyik leggyengébb pontja, hogy nem mérsékli, inkább növeli a törésvonalat zsidók és nem zsidó izraeliek között.

Külpolitikai téren a nemzetközi közösséggel való szorosabb és barátibb hangulatú együttműködés, az Egyesült Államokkal a kapcsolatok helyreállítása szerepel a fontosabb prioritások között, illetve a palesztin kérdés tárgyalásos rendezése.

[3] E rövid cikk keretei között az oslói békefolyamat kapcsán létező (angol nyelvű) szakirodalom felsorolására sem vállalkozunk, de magyar nyelven lásd elsősorban Gazdik Gyula 1990-es évek során megjelent publikációit: http://hhk.uni-nke.hu/uploads/media_items/gazdik-gyula-cv-pdf.original.pdf, illetve Paragi Beáta (2010): Az oslói békefolyamat és a palesztin autonómia kudarcának okai c. írását http://www.grotius.hu/doc/pub/QRPRGR/2010_117_paragi_beata_az_osloi_bekefolyamat.pdf, illetve az azokban található szakirodalmi hivatkozásokat.

2. „Minden izraelinek a [közös] arab listára kellene szavaznia!”

Ezzel a figyelemfelkeltő címmel jelent meg a *Haaretz* egyik március elejei számában (a sokak szerint radikális nézeteiről ismert) Slomo Sand izraeli történész írása. Kétségtelen tény, hogy az arab Közös Lista választások előtt alig két hónappal történő létrehozása, illetve annak az előzetes közvéleménykutatási adatok szerinti várható szereplése (akár a harmadik legtöbb szavazatot is megszerezheti) az izraeli választások történetének egyik legváratlanabb fordulata. Sokan üde színfoltnak tekintik, nem utolsósorban azért mert olyan időszakban valósította meg – lényegében először – a jellemzően egymással is „marakodó” izraeli arab pártok egységét, amikor az egymást követő választások (2009, 2013, 2015?) eredményei, illetve az azokon eredményt elért pártok jelöltjeinek retorikái egyértelműen jelzik a többségi (izraeli zsidó) társadalom fokozatos radikalizálódását.

A lista [a cikk hátralévő részében aJL, párt vagy lista] nem utolsósorban annak köszönheti létrejöttét, hogy a szélsőséges politikai ötleteiről és korrupciós ügyeiről ismert Avigdor Lieberman (a jelenlegi kormány külügyminisztere, az Izrael, a mi otthonunk nevű párt vezetője) kezdeményezésére a parlamentbe kerülés küszöbét 2 százalékról 3,25 százalékra emelték 2014 márciusában. A javaslat nem titkolt célja volt az arab pártok izraeli törvényhozásból való kiszorítása, amennyiben azok soha korábban nem voltak képesek egységes politikai platformot alkotni. Nos, az izraeli arabság számára, úgy tűnik, fontosabb volt az „izraeli” identitás, mint akár az arab, akár a vallási (muszlim, keresztény felekezeti) hovatartozás. A lista létrehozásának ténye (2015. január 23.), annak profilja, programja és listavezető arca (Ajman Uda,[4] a Hadas/Front vezetője) sokak számára üzenetértékű lehet. A program kiszámítható, megfontolt, józan politikai igényeket tükröz, nélkülözi a radikális megnyilvánulásoka és felelőtlen ígéreteket egyaránt.

A Knesszetben az utóbbi években négy arab pártnak jutott hely (Balad, Ra’am, Ta’al és Hadas) amelyek jelenleg összesen 11 mandátumot tudhatnak magukénak a 120-ból. A közös listának (március elején) 12-15 helyet mértek a közvéleménykutatók, amelynek két szempontból is jelentősége van. Egyrészt a nagyságrendet illetően vélhetően megbízhatóbbak az előzetes mérések, mint a többi párt esetén. Az arab családok, illetve közössége szavazási gyakorlata ugyanis meglehetősen tradícionálisnak mondható, még Izraelben is. A szavazás „nem magánügy”, a családtagok ugyanarra a jelöltre (pártra) adják a szavazatukat, a szavazatólapokat sok esetben összegyűjtik és „csomagban” adják le, miközben igazi választási lehetőségük – a többi párt politikai platformja és retorikája miatt – nincs is. Vagy a közös listára szavaznak, vagy sehova. A párt vezetésének nem is titkolt célja, hogy (1) ne csupán az elnyerhető szavazatok számát maximálják, de (2) az izraeli arab szavazók körében hagyományosan alacsony választási részvételt is jelentősen emeljék. Másrészt nem kizárt, hogy a 12-15

[4] Ajman Uda portjéját magyar nyelven lásd: http://www.grotius.hu/publ/displ.asp?id=APIBCM

képviselői hely nemcsak nagyságrendjét tekintve lesz történelmi jelentőségű, de politikai-történelmi szerepét illetően is. Az első két helyre várt „befutó" – a jelenlegi kormánykoalíciót Netanjahuval[5] az élen vezető Likud és annak ellenzéke a Cionista Tábor – körülbelül ugyanannyi szavazatra (22-25 hely) számíthat, és együtt vélhetően nem fog nagykoalíciót alkotni. Amennyiben mégis, akkor az ellenzéki pártok vezetését a közös lista szerezheti meg. Bár az aJL vezetése egyelőre kizárja, hogy adott esetben a Cionista Unióval koalícióra lépjen[6] – vagyis kormányra kerüljön – az izraeli politikai életben semmi sem lehetetlen. A jelentősebb parlamenti bizottságok (pl. pénzügyi, belügyi) vezetésére mindenesetre jó eséllyel pályázhat. Összefoglalva: nem csupán arról van szó, hogy hasonló mértékű befolyásra korábban az izraeli arabságnak nem sikerült szert tennie, de arról is, hogy a párt vezetése valódi eszközöket kaphat a kezébe ahhoz, hogy a politikai programját megvalósítsa.

Túl az izraeli zsidó–arab együttélés nyíltan deklarált szükségességén és lehetőségén, a közös lista talán legfontosabb ígérete[7] – lényegében az átlag izraeli arab választópolgárt leginkább foglalkoztató problémákra és kérdésekre reflektáló válasz – egy tíz évre szóló szociális program, amely az izraeli társadalom arab és zsidó szegmense között évtizedek óta fennálló gazdasági és szociális különbségek mérséklését tűzte ki célul. Elsősorban az arab települések önkormányzatainak központi forrásokból való részesedésének látványos emelését (felzárkóztatását), a jobb egészségügyi és oktatási szolgáltatások biztosítását. Mindezen túl napirendben van az izraeli arabok, palesztinok identitása szempontjából oly fontos történelmi tény, a *nakba* – a „katasztrófa", vagyis Izrael függetlenné válásának (1949) korabeli palesztin közösségekre gyakorolt hatása – törvényi szinten való elismertetésének igénye. A (kül)politikai program középpontjában a palesztin kérdés mielőbbi tárgyalásos megoldása, a palesztin területek (Gázai övezet) elleni katonai műveletek elítélése, a független palesztin állam 1967-es határok mentén való létrehozása, illetve az iráni atomtól mentes Közel-Kelet képe áll. Összefoglalva a párt egyszerre próbál meg az izraeli arabokkal szemben létező diszkrimináció, illetve a palesztin területeke izraeli megszállása ellen küzdeni – úgy, hogy közben Izrael állam létét, illetve biztonságos határok között való létezéshez való jogát nemhogy nem kérdőjelezi meg, de saját jövőjét is annak részeként képzeli el.

Nagy kérdés persze, hogy a választásokat követően meddig tart a nagy egyetértés, ha sokak szerint a párt szavazói mindössze annyi tartja össze, hogy izraeli arabok (akik cionista, nacionalista pártokra tömegesen nem szavazhatnak). Ez nem kis mértékben függ attól, hogy a pártszövetség végül hány képviselői helyet szerez meg, illetve izraeli

[5] Benjamin Netanjahu politikusi portéját lásd: http://www.grotius.hu/doc/pub/UBPQVF/2015-03-05_netanjahu_benjamin.pdf

[6] És ugyan ez még csak egy opció – a választásokra még nem került sor – a lista Balad nevű pártja megvétózta azt a lehetőséget, hogy az aJL a törvényhozásba vélhetően majd nem bejutó pártokra (pl. a liberális Meretzre) leadott (ám a szavazási matematika értelmében képviselői helyet érő) szavazatokról előzetesen megállapodjon (ún. szavazat-megosztási megállapodást kössön). Ezt sokan értelmezik úgy, mint a közös lista izraeli-zsidó társadalommal való együttműködési szándékának tesztje (illetve a teszten való elbukása).

[7] Az arab Közös Lista politikai programjának összefoglalóját lásd például: *The Political Platform of the "Joint List": Our Answer to Racism*, http://maki.org.il/en/?p=3827

zsidók részéről mennyi (szimpátia) szavazatot kap. Ha nem eleget (kb. 12-nél kevesebbet), esetleg nem a harmadik helyen, hanem hátrébb végez, esélyes, hogy a valódi politikai erőként (az arab pártokra eddigiekben jellemző fegyelmezetlenség és megosztottság miatt) nem lesz tartós szereplője az izraeli belpolitikának. A pártra leadott szavazatok száma persze nemcsak az izraeli arabokon, de a többségi társadalmon is múlik. A lista „közös", nem lehetetlen, hogy az izraeli zsidóságon belül sokan majd ebben látják az egyetlen lehetséges előrelépést. Tény, hogy a politikai kampány héberül is folyik/zajlik az izraeli szavazókért.

Források és további olvasnivalók az izraeli pártrendszerrel és választásokkal kapcsolatban (a teljesség igénye nélkül)

Barari, Hassan (2004) *Israeli Politics and the Middle East Peace Process, 1988-2002.* New York: Routledge

Ben Solomon, A. (2015) Arab Joint List rejects idea of joining Herzog-led government. *The Jerusalem Post,* 2015. március 3., http://www.jpost.com/Israel-Elections/Arab-Joint-List-rejects-idea-of-joining-Herzog-led-government-392787

Buttu, D., Ghanem, A. and Ali, N. (2015) The Joint List in Israel's Elections: Palestinians in from the Cold? Al Shabaka Roundtable, 2015. március 11. http://al-shabaka.org/roundtables/the-joint-list-in-israels-elections-palestinians-in-from-the-cold/

Cohen, S. (2015) 'Arab Labor Leaders Demand Herzog Give Up 'Zionist Camp' Name' *Arutz Sheva*, 2015. február 8. http://www.israelnationalnews.com/News/News.aspx/191058#.VPojGfnF91Z

Eldar, Akiva (2015) What does it mean to be a modern Zionist? *Al-Monitor*, 2015. február 11., http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/02/israel-election-zionist-camp-civic-zionism-palestinians.html#ixzz3Te85l4Vc

Eldar, S. (2015) Will a united Israeli Arab party survive elections? *Al-Monitor*, 2015. január 22., http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/01/israel-elections-united-arab-parties-union-electoral-list.html#ixzz3TY0c5ucU

Eldar, S. (2015) Will Israeli Jews vote for Joint List? *Al-Monitor*, 2015. február 25., http://www.al-monitor.com/pulse/sites/almonitor/contents/articles/originals/2015/02/israel-arab-joint-list-votes-jewish-tel-aviv-campaign.html

Eldar, S. (2015) Joint List isolates itself before elections, *Al-Monitor*, 2015. március 9., http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/03/israel-election-2015-arab-join-list-aiman-odeh-meretz-left.html

Gazdik, Gyula (2002) 'Fejezetek az izraeli pártrendszer történetéből, 1948-2001' *Társadalom és Honvédelem* 2002/3-4. 180-203. o.

Gazdik, Gyula (2002) 'Izrael: a Munkapárt és a Likud dominanciája' *Rubicon* 2002/4-5. szám, 81-85. o.

Gazdik, Gyula (2003) 'Az izraeli pártrendszer fejlődésének főbb jellemzői' Külügyi Szemle 2003/1. szám, 3-33. o.

Gazdik, Gyula (2003) 'Izrael biztonságpolitikája a békefolyamat tükrében' *Új Honvédségi Szemle* 2003/12. 35- 49. o.

Gazdik, Gyula (2003) 'The evolution of the Israeli party system' *Külügyi Szemle* 2003/1. szám, 34-61. o.

Gazdik, Gyula (2006) 'Izrael biztonságpolitikájának néhány jellegzetessége egy történelmi konfliktus tükrében' in Tálas Péter (szerk.) Válaszok a terrorizmusra II. Mágustúdió, 145-170. o.

Ghanem, As'ad (2010). *Ethnic Politics in Israel. The Margins and the Ashkenazi Centre.* New York: Routledge

Laub, K. (2015) Rise of pragmatic Arab politician shakes up Israeli politics. *AP Big Story*, 2015. március 4. http://bigstory.ap.org/article/ce22348cf04a4265b63609e1cbe5068b/rise-pragmatic-arab-politician-shakes-israeli-politics

Mahler, Gregory (2011) *Politics and Government in Israel: The Maturation of a Modern State*. Rowman & Littlefield

Mahler, Gregory (2012) *Israel After Begin*. New York: Sunny Press

Melhem, A. (2014) Arab parties push for unity ahead of Israeli elections. *Al-Monitor*, 2014. december 10., http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2014/12/israel-knesset-law-jewish-state-palestinian-representation.html#ixzz3TY4jWxGD

Miller, E. (2015) After uniting Arabs behind him, Ayman Odeh looks to lead opposition. *The Times of Israel*, 2015. március 4., http://www.timesofisrael.com/after-uniting-arabs-behind-him-ayman-odeh-looks-to-lead-opposition/

Mualem, M. (2015) Joint List leaders must seize momentum. *Al-Monitor*, 2015. február 25., http://m.almonitor.com/pulse/sites/almonitor/contents/articles/originals/2015/02/israel-election-2015-arab-united-list-momentum-social-issues.html#

Paragi, Beáta (2009) 'Biztonsági percepciók Izraelben' *Nemzet és Biztonság* 2(7): 61-78. o.

Perlmutter, Efraim (2015) What's in a name? A second report on the Israeli elections. *Opendemocracy.net*, 2015. február 20., https://www.opendemocracy.net/arab-awakening/efraim-perlmutter/what%E2%80%99s-in-name-second-report-on-israeli-elections

Persico, O. (2015) Only Israel's public TV gives equal coverage to Arab Joint List. *+972magazine online*, http://972mag.com/only-israels-public-tv-gives-equal-coverage-to-arab-joint-list/103027/

Sand, S. (2015) All Israelis should vote for the Arab List. *The Haaretz,* 2015. március 5. http://www.haaretz.com/opinion/.premium-1.645325